

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้จะได้กล่าวถึงแนวคิดส่วนประสมทางการตลาดซึ่งประกอบด้วยผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา(Price) การส่งเสริมการตลาด(Promotion) และการจัดจำหน่าย(Place หรือ Distribution) ซึ่งใช้แนวคิดดังกล่าวเป็นฐานอ้างอิงในการศึกษาครั้งนี้ และในตอนท้ายของบทจะเป็นการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดส่วนประสมการตลาด

ส่วนประสมการตลาด(Marketing Mix หรือ 4 Ps)⁸ หมายถึง ตัวแปรทางการตลาดที่ควบคุมได้ ซึ่งบริษัทใช้ร่วมกันเพื่อสนองความพึงพอใจแก่กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ (Product) ราคา(Price) การส่งเสริมการตลาด(Promotion) และการจัดจำหน่าย(Place หรือ Distribution) ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ผลิตภัณฑ์ (Product) หมายถึง สิ่งที่เสนอขายโดยธุรกิจเพื่อสนองความต้องการของลูกค้าให้พึงพอใจ ผลิตภัณฑ์ที่เสนอขายอาจจะมีตัวตนหรือไม่มีตัวตนก็ได้ ผลิตภัณฑ์เป็นส่วนสำคัญที่สุดของส่วนประสมทางการตลาด ผลิตภัณฑ์ประกอบด้วย สินค้า บริการ ความคิด สถานที่องค์กรหรือบุคคล ผลิตภัณฑ์ต้องมีอรรถประโยชน์ (Utility) มีมูลค่า(Value)ในสายตาของลูกค้า จึงจะมีผลทำให้ผลิตภัณฑ์สามารถขายได้ การกำหนดกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ต้องคำนึงถึงปัจจัยต่อไปนี้

1.1) ความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ (Product Differentiation) และ (หรือ) ความแตกต่างทางการแข่งขัน(Competitive Differentiation) หมายถึง คุณสมบัติทางด้านผลิตภัณฑ์และคุณสมบัติอื่นๆ ที่เหนือกว่าคู่แข่ง

1.2) พิจารณาจากองค์ประกอบ(คุณสมบัติ) ของผลิตภัณฑ์(Product Component) ซึ่งสามารถแยกคุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

⁸ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2540.

⁹ เรื่องเดียวกัน . หน้า 259.

1.2.1 ผลิตภัณฑ์หลัก (Core Product) หมายถึง ประโยชน์พื้นฐานสำหรับผลิตภัณฑ์ที่ผู้บริโภคได้รับจากการซื้อสินค้าโดยตรง ได้แก่ สรรพคุณในการรักษา

1.2.2 รูปลักษณ์ผลิตภัณฑ์ (Tangible Product หรือ Generic Product) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ผู้บริโภคสามารถสัมผัสหรือรับรู้ได้ ซึ่งเป็นส่วนที่เสริมผลิตภัณฑ์ให้ทำหน้าที่สมบูรณ์ขึ้นหรือเชิญชวนให้ใช้ยิ่งขึ้น ตัวอย่าง รูปลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ เช่น

- คุณภาพ (Quality): ดี ปกป้องภัย ได้รับการรับรองจากสำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา(อย.)
- รูปร่างลักษณะ (Feature): สี กลิ่น รส
- รูปแบบ (Style): ทันสมัย ง่ายต่อการบริโภค เช่น บรรจุอยู่ในแคปซูล และสะดวกต่อการถือหรือพกพา เช่น แคปซูลบรรจุใน Aluminium Foil
- การบรรจุภัณฑ์ (Packaging): เก็บอยู่ในภาชนะบรรจุที่ปลอดภัย สวยงาม
- ตราสินค้า (Brand): ง่ายต่อการจดจำ การออกเสียง มีลักษณะเฉพาะ

1.2.3 ผลิตภัณฑ์ควบ (Augmented Product) หมายถึง ผลประโยชน์เพิ่มเติมหรือบริการที่ผู้ซื้อจะได้รับควบคู่ไปกับการซื้อสินค้า ประกอบด้วยบริการก่อนและหลังการขาย เช่น การติดตั้ง (Installation) การขนส่ง (Transportation) การประกัน (Insurance) การให้สินเชื่อ (Credit)

1.2.4 ผลิตภัณฑ์ที่คาดหวัง (Expected Product) หมายถึง กลุ่มของคุณสมบัติและเงื่อนไขที่ผู้ซื้อคาดหวังว่าจะได้รับและใช้เป็นข้อตกลงเมื่อมีการซื้อสินค้า

1.2.5 ศักยภาพเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ (Potential Product) หมายถึง คุณสมบัติของผลิตภัณฑ์ใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาไป เพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าในอนาคต

3. การกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์ (Product Positioning) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ของบริษัทเพื่อแสดงตำแหน่งที่แตกต่างและมีคุณค่าในจิตใจของลูกค้าเป้าหมาย

4. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ (Product development) เพื่อให้ผลิตภัณฑ์มีลักษณะใหม่และปรับปรุงให้ดีขึ้น (New and improved) ซึ่งต้องคำนึงถึงความสามารถในการตอบสนองของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น

5. กลยุทธ์เกี่ยวกับส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product mix)¹⁰ เป็นกลยุทธ์เกี่ยวกับกลุ่มของสินค้าหลายชนิดที่บริษัทผลิตออกมาจำหน่าย ได้แก่ กลยุทธ์หลายตรา (Multibrand strategy) กลยุทธ์คุณภาพผลิตภัณฑ์ (Quality strategy) กลยุทธ์ขยายตรา (Brand-extension strategy) เป็นต้น

2. ราคา (Price) หมายถึง มูลค่าผลิตภัณฑ์ในรูปตัวเงิน ราคาเป็น P ตัวที่สองที่เกิดขึ้นมาถัดจากผลิตภัณฑ์ ราคาเป็นต้นทุน (Cost) ของลูกค้า ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างมูลค่า

¹⁰ เรื่องเดียวกัน . หน้า 261.

(Value) ของผลิตภัณฑ์กับราคา (Price) ของผลิตภัณฑ์นั้น ถ้ามูลค่าสูงกว่าราคาเขาจะตัดสินใจซื้อ ดังนั้น ผู้กำหนดกลยุทธ์ด้านราคาต้องคำนึงถึง (1) การยอมรับของลูกค้าในมูลค่าของผลิตภัณฑ์ว่าสูงกว่าราคาผลิตภัณฑ์นั้น (2) ต้นทุนสินค้าและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้อง (3) การแข่งขัน (4) ปัจจัยอื่นๆ

เพื่อสามารถดึงดูดความสนใจของลูกค้าได้ ดังนั้นการกำหนดราคาจะต้องพิจารณาปัจจัยต่อไปนี้ คือ (1) ความสอดคล้องของนโยบาย เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของบริษัท (2) ต้นทุนบวกกำไรที่ต้องการ (3) ลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่แตกต่างกัน (4) วงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ (5) ค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมการตลาด (6) กลุ่มลูกค้าเป้าหมาย (7) ความยืดหยุ่นของดีมานด์เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงราคาผลผลิต (8) ผู้ผลิตและปัจจัยการผลิต (9) ภาวะการแข่งขัน (10) ภาวะเศรษฐกิจ

ในการกำหนดราคารานั้นกลุ่มธุรกิจจำเป็นต้องกำหนดวัตถุประสงค์เสมอ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการตั้งราคาโดยวัตถุประสงค์หลักของการตั้งราคาระนั้นมีจุดมุ่งหมายที่แตกต่างกัน ดังนี้

1. มุ่งรายได้จากการขายเพื่อการเพิ่มขึ้นของรายได้จากการขายและเพื่อเพิ่มเงินสดหมุนเวียน
2. มุ่งกำไร เพื่อให้ได้ผลตอบแทนจากเงินลงทุนตามเป้าหมาย เพื่อกำไรสูงสุดและสามารถดำเนินธุรกิจให้คงอยู่ต่อไป
3. มุ่งยอดขาย เพื่อเพิ่มปริมาณขาย เพื่อรักษาส่วนครองตลาด เพื่อเพิ่มส่วนครองตลาด และเพื่อความอยู่รอด
4. มุ่งการแข่งขัน เพื่อเผชิญกับการแข่งขัน เพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันและเพื่อตัดราคาของคู่แข่ง
5. มุ่งด้านสังคม เพื่อการปฏิบัติตามหลักจรรยาบรรณที่ดีและเพื่อรักษาภาวะการจ้างงาน

การเลือกวิธีการตั้งราคามี 3 หลักเกณฑ์ด้วยกัน คือ

1. วิธีการตั้งราคาโดยมุ่งที่ต้นทุนเป็นวิธีการตั้งราคาโดยยึดถือต้นทุนเป็นหลักแล้วบวกส่วนเพิ่มหรือกำไร
2. วิธีการตั้งราคาโดยมุ่งที่ดีมานด์เป็นการตั้งราคาโดยคำนึงถึงความรู้เกี่ยวกับทัศนคติของผู้ซื้อหรือความต้องการของผู้ซื้อหรือดีมานด์ของผู้ซื้อต่อราคาสินค้า
3. วิธีการตั้งราคาโดยมุ่งที่การแข่งขันเป็นการตั้งราคาเพื่อเอาชนะคู่แข่ง

นโยบายและกลยุทธ์ด้านราคา (Price Policies and Strategies)¹¹ มีดังนี้

- 2.1 การตั้งราคาตามแนวภูมิศาสตร์ (Geographical Pricing)
- 2.2 นโยบายการให้ส่วนลดและส่วนยอมให้ (Discounts and Allowances)
- 2.3 กลยุทธ์การตั้งราคาเพื่อการส่งเสริมการตลาด (Promotional Pricing)
- 2.4 การตั้งราคาให้แตกต่างกัน (Discrimination Pricing)
- 2.5 การตั้งราคาสำหรับส่วนประสมผลิตภัณฑ์ (Product Mix Pricing)
- 2.6 กลยุทธ์การตั้งราคาตามหลักจิตวิทยา (Psychological pricing)
- 2.7 การตั้งราคาสำหรับสำหรับสินค้าใหม่ (New product Pricing) ได้แก่ การตั้งราคาระดับสูง(Market skimming pricing) การตั้งราคาในระดับต่ำหรือการตั้งราคาเพื่อเจาะตลาด(Penetration pricing)
- 2.8 กลยุทธ์การตั้งราคาสำหรับสำหรับสินค้าเสื่อมความนิยม (Decline product)
- 2.9 นโยบายระดับราคา (The level of prices policy)
  - 2.9.1 การตั้งราคา ณ ระดับราคาตลาด (Pricing at the market)
  - 2.9.2 การตั้งราคา ณ ระดับที่ต่ำกว่าราคาตลาด (Pricing below the market)
  - 2.9.3 การตั้งราคา ณ ระดับที่สูงกว่าราคาตลาด (Pricing above the market)
- 2.10 นโยบายราคาเดียว กับ นโยบายหลายราคา (One price and variable price)
- 2.11 นโยบายแนวระดับราคา (Pricing lining policy)
- 2.11 กลยุทธ์การลดราคา (Mark down)
- 2.12 กลยุทธ์การแสดงราคาสินค้าเป็นต่อหน่วย (Unit pricing)

3. การส่งเสริมการตลาด (Promotion) เป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างผู้ขายกับผู้ซื้อเพื่อสร้างทัศนคติและพฤติกรรมการซื้อ การติดต่อสื่อสารอาจใช้พนักงานขายทำการขาย (Personal selling) และการติดต่อสื่อสารโดยใช้สื่อ(Nonpersonal selling) เครื่องมือในการติดต่อสื่อสารมีหลายประเภทซึ่งอาจเลือกใช้ได้ ดังนี้

3.1 การโฆษณา (Advertising) เป็นกิจกรรมในการเสนอข่าวสารเกี่ยวกับองค์การและ(หรือ)ผลิตภัณฑ์ บริการ หรือความคิด ที่ต้องมีการจ่ายเงินโดยผู้อุปถัมภ์รายการ กลยุทธ์ในการโฆษณาจะเกี่ยวข้องกับ

- (1) กลยุทธ์การสร้างสรรค้งานโฆษณา (Creative strategy)

¹¹ ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา,2540.

(2) กลยุทธ์สื่อ (Media strategy)

3.2 การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal selling) เป็นกิจกรรมการแจ้งข่าวสารและ
 จูงใจตลาดโดยใช้บุคคล งานในข้อนี้จะเกี่ยวข้องกับ

(1) กลยุทธ์การขายโดยใช้พนักงานขาย (Personal selling strategy)

(2) การจัดการหน่วยงานขาย (Salesforce management)

3.3 การส่งเสริมการขาย (Sales Promotion) หมายถึง กิจกรรมการส่งเสริมการ
 ตลาดที่นอกเหนือจากการโฆษณา การขายโดยใช้พนักงานขาย และการให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์
 ซึ่งสามารถกระตุ้นความสนใจทดลองใช้ หรือการซื้อโดยลูกค้าขั้นสุดท้ายหรือบุคคลอื่นใน
 ช่องทาง การส่งเสริมการขายมี 3 รูปแบบ คือ

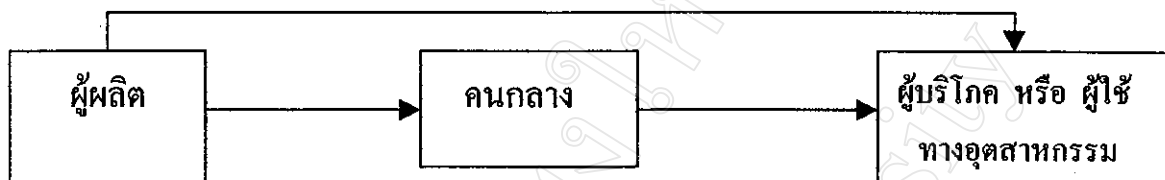
- 1) การกระตุ้นผู้บริโภค เรียกว่า การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่ผู้บริโภค(Consumer
 Promotion)
- 2) การกระตุ้นคนกลาง เรียกว่า การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่คนกลาง(Trade
 Promotion)
- 3) การกระตุ้นพนักงานขาย เรียกว่า การส่งเสริมการขายที่มุ่งสู่พนักงานขาย
 (Salesforce Promotion)

3.4 การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์ (Publicity and public relation) การให้
 ข่าวเป็นการเสนอความคิดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการที่ไม่ต้องมีการจ่ายเงิน ส่วนการประชาสัมพันธ์
 หมายถึง ความพยายามที่มีการวางแผนโดยองค์การหนึ่งเพื่อสร้างทัศนคติที่ดีต่อองค์การให้เกิดกับกลุ่ม
 โดกลุ่มหนึ่ง การให้ข่าวเป็นกิจกรรมหนึ่งของการประชาสัมพันธ์

3.5 การตลาดทางตรง (Direct marketing หรือ direct response marketing) เป็น
 การติดต่อสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้เกิดการตอบสนอง (response) โดยตรงหรือหมายถึง วิธีการ
 ต่างๆ ที่นักการตลาดใช้ส่งเสริมผลิตภัณฑ์โดยตรงกับผู้ซื้อและทำให้เกิดการตอบสนองในทันที เครื่อง
 มือนี้ประกอบด้วย (1) การขายทางโทรศัพท์ (2) การขายโดยใช้จดหมายตรง (3) การขายโดยใช้แคต
 ดาล็อก (4) การขายทางโทรทัศน์ วิทยุ หรือหนังสือพิมพ์ ซึ่งจูงใจให้ลูกค้ามีกิจกรรมการตอบสนอง
 เช่น ใช้คู่มือแลกซื้อ

4 . การจัดจำหน่าย (Place หรือ distribution) หมายถึง โครงสร้างของช่องทางซึ่ง
 ประกอบด้วยสถาบันและกิจกรรม ใช้เพื่อเคลื่อนย้ายผลิตภัณฑ์และบริการจากองค์การไปยังตลาด
 สถาบันที่นำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดเป้าหมาย ก็คือ สถาบันการตลาด ส่วนกิจกรรมเป็นกิจกรรมที่ช่วยใน
 การกระจายตัวสินค้า ประกอบด้วย การขนส่ง การคลังสินค้า และการเก็บรักษาสินค้าคงคลัง การจัด
 จำหน่ายจึงประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

4.1 ช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel of distribution) หมายถึง เส้นทางที่ผลิตภัณฑ์ และ (หรือ) กรรมสิทธิ์ของผลิตภัณฑ์ถูกเปลี่ยนมือไปยังตลาด ในระบบช่องทางการจัดจำหน่าย จึงประกอบด้วย ผู้ผลิต คนกลาง ผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม

4.2 การกระจายตัวสินค้า (Physical distribution) หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายตัวผลิตภัณฑ์จากผู้ผลิต ไปยังผู้บริโภค หรือผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม การกระจายตัวสินค้าจึงประกอบด้วยงานที่สำคัญ ดังนี้

- (1) การขนส่ง (Transportation)
- (2) การเก็บรักษาสินค้า (Storage) และการคลังสินค้า (Warehousing)
- (3) การบริหารสินค้าคงเหลือ (Inventory management)

การเลือกคนกลางเข้าช่องทางจัดจำหน่าย¹² (Selecting channel members) งานในขั้นนี้ผู้ผลิตต้องคัดเลือกคนกลางที่มีคุณสมบัติเหมาะสมและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน โดยทั่วไปจะศึกษาถึงโอกาสที่ตัวแทนที่เลือกจะสามารถสร้างกำไรให้กิจการได้สูงสุด หลักเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ (1) โอกาสที่คนกลางจะสามารถทำกำไร ยอดขาย หรือรายได้สูงสุดให้บริษัท (2) เลือกคนกลางที่สามารถให้บริการและสนองความพึงพอใจกับลูกค้าได้ (3) เลือกคนกลางที่มีประสบการณ์ทางการขายตรง (4) เลือกคนกลางที่มีการเงินมั่นคง (5) ดูความสามารถในการบริหารและการส่งเสริมการตลาด เช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย ฯลฯ (6) พิจารณาสายผลิตภัณฑ์ที่คนกลางจำหน่ายอยู่เดิม (7) พิจารณาชื่อเสียงของคนกลาง (8) พิจารณาจำนวนคนกลางที่สามารถจัดจำหน่ายได้ทั่วถึง (9) พิจารณาโรงงาน เครื่องมือ อุปกรณ์ และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆของคนกลาง

การกระตุ้นคนกลางในช่องทาง (Motivating channel members) คนกลางในช่องทางต้องได้รับการกระตุ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทำหน้าที่ที่ดีที่สุด เช่น โดยการฝึกอบรมและการประชุมผู้

¹² ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. การบริหารการตลาดยุคใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ : พัฒนาศึกษา, 2540.

จำหน่าย การให้ส่วนลดและการยอมให้ การแถมตัวสินค้า การผ่อนปรนการชำระเงิน การจัดงานแสดงสินค้าและนิทรรศการ เอกสารการโฆษณาเพื่อขาย การแข่งขันการขาย การกำหนดโควตาการขาย ฯลฯ

การประสานงาน ข้อขัดแย้ง และการแข่งขันในช่องทางจัดจำหน่าย¹³ (Channel cooperation, conflict and competition) เป็นการจัดให้ฝ่ายต่างๆ ภายในช่องทางเกิดการทำงานที่สอดคล้องกันมีความสมดุล ลดข้อขัดแย้ง ทำให้เกิดความร่วมมือกันช่วยกันทำงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดจำหน่าย ขั้นตอนการประสานงานมีดังนี้

1. พิจารณาระดับการให้บริการที่ลูกค้าต้องการ (Defining service output level) เป็นการศึกษาว่าคนกลางในช่องทางต้องการบริการจากผู้ผลิตด้านใดบ้าง เช่น ความรวดเร็วในการขนส่ง การให้สินเชื่อ ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้นำมากำหนดการบริหารการจัดจำหน่าย ให้สามารถสนองความต้องการของลูกค้าและเหมาะสมกับทรัพยากรของบริษัท

2. การกำหนดบทบาทของคนกลางในช่องทาง (Delineating roles in the channel) เป็นการกำหนดภาระหน้าที่การตลาดของคนกลางในช่องทาง เช่น การโฆษณาหรือการจัดแสดงสินค้า ฯลฯ

3. การกำหนดอำนาจของคนกลางในช่องทาง (Defining channel members' power) เป็นการกำหนดถึงอำนาจในการเปลี่ยนแปลงนโยบายการตลาด เช่น นโยบายการตั้งราคา การเปลี่ยนแปลงราคา อำนาจในการจัดจำหน่ายในแต่ละเขตภูมิศาสตร์ ฯลฯ

4. การสร้างความร่วมมือระหว่างคนกลางในช่องทาง (Channel operation) เป็นการกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อกันระหว่างสมาชิกในช่องทาง เช่น การโฆษณาและการส่งเสริมการขายร่วมกันในระดับการค้าส่งและการค้าปลีก ซึ่งแต่ละฝ่ายจะต้องให้ความร่วมมือกัน

5. การแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างคนกลางในช่องทาง (Channel conflict) ความขัดแย้งระหว่างคนกลางในช่องทางอาจเนื่องมาจาก (1) วัตถุประสงค์ในการทำธุรกิจเข้ากันไม่ได้ เช่น ธุรกิจใช้นโยบายตั้งราคาสูง แต่คนกลางในช่องทางใช้นโยบายการตั้งราคาต่ำ หรือเกิดการตัดราคากันในช่องทาง (2) หน้าที่และอำนาจของคนกลางไม่ชัดเจน ตัวอย่าง เกิดการแย่งลูกค้าเนื่องจากขายข้ามเขต

ลักษณะความขัดแย้งอาจเกิดขึ้นทั้งในแนวดิ่ง (เช่น เกิดการขัดแย้งระหว่างผู้ผลิต ตัวแทน ผู้ค้าส่งและค้าปลีก) และการขัดแย้งในแนวนอน (เช่น ผู้ค้าปลีกแต่ละรายขายตัดราคาสินค้า) การแก้ปัญหาเหล่านี้ผู้ผลิตจำเป็นต้องกำหนดหน้าที่อำนาจของคนกลางให้ชัดเจน มีการประชุมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวร่วมกัน

¹³ เรื่องเดียวกัน . หน้า 366-367

ทบทวนวรรณกรรม

กรมเศรษฐกิจการพาณิชย์ กระทรวงพาณิชย์ (2532) รายงานผลการศึกษาโครงการศึกษาวิจัยตลาด พืชสมุนไพรและเครื่องเทศ

จากการศึกษาพบว่า รายงานฉบับนี้ได้ศึกษาโครงสร้างการผลิต การตลาด การค้าพืชสมุนไพรและเครื่องเทศของแต่ละประเทศที่เป็นคู่ค้าของประเทศไทย พบว่าตลาดส่งออกพืชสมุนไพรและเครื่องเทศที่สำคัญของไทย คือ สหรัฐอเมริกา เยอรมันและญี่ปุ่น พืชสมุนไพรสำคัญที่ส่งออกไปตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ชะเอมเทศ มะขามแขก ตะไคร้หอม ทานตะวัน ลูกจันทน์และดอกจันทน์ ฯลฯ บริษัทที่มีความจำเป็นต้องใช้พืชสมุนไพรจำนวนมากจะสั่งซื้อและนำเข้าด้วยตัวเองจากผู้ผลิตในต่างประเทศ หรือทำการร่วมทุนในประเทศผู้เพาะปลูกพืชสมุนไพร บริษัทที่ใช้จำนวนไม่มากจะสั่งซื้อผ่านตัวแทนจำหน่าย สภาพการแข่งขันเน้นคุณภาพเป็นสำคัญ ราคาสินค้าจะขึ้นลงตามภาวะการผลิตในตลาดโลก

สรุปได้ว่าพืชสมุนไพรและเครื่องเทศของไทยมีศักยภาพทางการตลาดในการส่งออก แนะนำว่าในช่วง 5 ปีแรกของการปลูกสมุนไพร และเครื่องเทศ อาจมุ่งเพื่อรักษาระดับการส่งออก และเพื่อป้องกันตลาดที่มีอยู่ในปัจจุบันก่อน การขยายตลาดอาจจะทำได้โดยส่งเสริมการผลิตเพื่อการใช้ภายในประเทศ ส่วนการขยายตลาดเพื่อการส่งออกควรจะเป็นหลังจากที่มีการติดต่อกับผู้ใช้ทางอุตสาหกรรม และผู้นำเข้าในต่างประเทศ เพื่อศึกษาหาชนิด และปริมาณที่บริษัทในต่างประเทศต้องการ และมีช่องว่างในตลาด เป็นจำนวนมาก พอที่จะส่งเสริมให้มีการขยายการปลูกในเชิงพาณิชย์ได้

กองวิจัยการแพทย์ กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (2529) การศึกษาและการวิเคราะห์สถานภาพและศักยภาพการผลิตและการใช้พืชสมุนไพรรวมทั้งความต้องการ ในการวิจัยและพัฒนาในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่า ใน ปี 2528 ผู้ผลิตยาจากสมุนไพรหรือยาโบราณ มีจำนวน 789 ราย (กรุงเทพมหานคร 310 ราย และในต่างจังหวัด 488 ราย)

สมุนไพรที่มีศักยภาพต้องพิสูจน์ว่า สมุนไพรมีฤทธิ์ทางยา หรือมีสรรพคุณเพียงพอกับการเชื่อถือในเชิงวิทยาศาสตร์ แล้วจึงศึกษาในเรื่องความเป็นพิษ หากพิสูจน์ได้ว่าสมุนไพรใดมีสรรพคุณ เพียงพอกับการนำไปใช้และมีพิษน้อยก็ถือว่ามีความศักยภาพเพียงพอที่จะทำการวิจัยด้านอื่น ๆ แล้วนำผลการวิจัยมาพัฒนาต่อไป

การปลูกสมุนไพรในปี 2529 สมุนไพรที่ปลูกอยู่ในโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการตามพระราชดำริ สวนสมุนไพร เขานินซ็อน จังหวัดฉะเชิงเทรา โครงการสวนสมุนไพรของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จังหวัดจันทบุรี ฯลฯ ไม่ได้เป็นสมุนไพรที่ต้องการตามท้องตลาด แต่ส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรที่ปลูกเพื่อทำงานวิจัย หรือทำเป็นสวนตัวอย่าง ควรสนับสนุนให้มีการปลูกจันทน์เทศ อบเชย ชะเอมเทศ ฯลฯ เพื่อลดการขาดแคลนสมุนไพรที่ตลาดต้องการ ส่วนสมุนไพรที่ควรส่งเสริมให้ปลูกเพื่อส่งออกคือ พริกแห้ง กระวาน ฯลฯ

ผ.ศ.สวาท แยมวงษ์ศรี (2530) ตลาดยาแผนโบราณในประเทศไทย

จากการศึกษาพบว่าสถานที่ซื้อ 99% จะซื้อจากร้านขายยาใกล้บ้าน ยาแผนโบราณที่ผู้บริโภคนิยมมากที่สุด คือ ยาหอมยาแก้ลม สำหรับชายห้อมีผลต่อการเลือกซื้อ มาก เช่น ประเภทยาหอม จะต้องเป็น คราม้า และคราปราสาททอง ประเภทยาขมจะต้องเป็น ยาขมน้ำเต้าทอง ประเภทยาธาตุจะต้องเป็น ยาธาตุน้ำแดงวิทยาศาสตร์

เพ็ญนภา ทรัพย์เจริญ และคณะ (2538) สมุนไพรไทยในยุคโลกไร้พรมแดน

กล่าวว่า วัตถุประสงค์ของการอนุรักษ์ยาสมุนไพรสำหรับการวิเคราะห์และวิจัยให้เป็นคำรับยาจากสมุนไพรของไทย เพื่อจดสิทธิบัตรและเป็นมรดกของชาติ การพัฒนาสมุนไพรมาเป็นยาต้องนำเอางานวิจัยสมุนไพรมาพัฒนาด้วยเทคโนโลยีในระดับอุตสาหกรรมการผลิต เมื่อได้รับความนิยมใช้อย่างแพร่หลายก็จะทำให้สมุนไพรชนิดนั้นเป็นพืชเศรษฐกิจได้ สิ่งเหล่านี้ คือการพัฒนาศักยภาพทางอุตสาหกรรมยาและพึ่งตนเองได้

ข้อเสนอแนะ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 ควรจัดงบประมาณให้เป็นทุนวิจัยและพัฒนา ภาครัฐควรจะให้องค์กรในมหาวิทยาลัยทั้ง 5 แห่งของรัฐ แบ่งการวิจัยด้วยสมุนไพรที่จำเป็นและไม่ซ้ำกัน แล้วนำผลงานวิจัยที่สมบูรณ์แล้วรวมเป็นคำรับยาจากสมุนไพรที่เข้ามาตรฐาน และจดสิทธิบัตรเป็นของประเทศไทย